

SANITARIYA-GIGIYENA ME'YORLARIGA AMAL QILISH VA ULARNING AHAMIYATI

Toshkent tibbiyot akademiyasi talabasi

Jo'raboyeva Diyora Nurmurodovna

Annotatsiya. *Oziq-ovqat yuqadigan kasalliklarning oldini olishda toza ish muhitini saqlash juda muhimdir. Bakteriyalar antisanitariya bo'lmagan sirtlarda o'sishi va keyin oziq-ovqat mahsulotlarini ifloslantirishi mumkin. Ish joyining toza ko'rinishi uning sanitariya ekanligini anglatmaydi. Mazkur maqolada Sanitariya-gigiyena me'yorlariga amal qilish haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *sanitariya vositalari, Sanitariya-gigiyena me'yorlari, normativ-texnik hujjatlar, yangi kimyoviy moddalarni, biologik vositalar va sanitariya qoidalari.*

Yaxshilangan sanitariya vositalaridan foydalanish 1990-yildagi 54 foizdan 2023-yilda 72 foizga oshdi, biroq bu yutuqlar MRMning global maqsadiga erisha olmadi (JSST va UNICEF 2023b). 2023-yilda 2,4 milliard odam haligacha o'zining yaxshilangan sanitariya inshootlaridan foydalana olmadi, bu aholi sonining o'sishi tufayli 1990-yilda xizmat ko'rsatilmagan aholi sonining o'zgarishini ko'rsatmoqda. Biroq, bu raqamlar 1990-yildan buyon 2,1 mlrd. odamlar yaxshilangan sanitariya sharoitlariga ega bo'lishdi. Dunyo miqyosida ochiq defekatsiya bilan shug'ullanuvchi aholi ulushi 1990-yildagi 24 foizdan 2023-yilda 13 foizga kamaydi. Janubiy Osiyoda 34 foiz, Sahroi Kabirdan janubiy Afrikada esa bu ko'rsatkich 23 foizga teng. Dunyo miqyosida 638 million kishi (9 foiz) sanitariya inshootlarini boshqa oila yoki oilalar bilan baham ko'radi. Qishloq va shaharlarni solishtirganda, qishloq aholisining 51 foizi yaxshilangan sanitariya sharoitlariga ega, shahar aholisining 82 foizi. Yaxshilangan sanitariya stavkalari xavfsiz tarzda ajratilmagan, tashilmagan yoki ishlov berilmagan najas chiqindilari miqdorini aks ettirmaydi; LMICdagi 12 ta shaharda o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, uy xo'jaliklarining 98 foizi hojatxonalardan foydalangan bo'lsa, najas chiqindilarining atigi 29 foizi xavfsiz tarzda boshqariladi.

Normativ-texnik hujjatlarni ishlab chiqayotgan yuridik va jismoniy shaxslar aholining sanitariya-gigiyena osoyishtaligini ta'minlashga qaratilgan sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga rioya etishi shartligi;

Yangi kimyoviy moddalar va biologik vositalarni, ionlashtiruvchi nurlanish manbalarini hamda tarkibida shu manbalar mavjud bo'lgan priborlarni;

materiallarni, texnologik jarayonlarni, uskunalarni, atir-upa va pardoz maqsulotlarini hamda boshqa xalq iste moli tovarlarini joriy etishdan oldin aholining sanitariya-epidemik xavfsizligini taminlashga doir normativlar bo yicha asoslantirilgan takliflarni, ushbu normativlarga rioya etilishi ustidan nazorat qilish uslublarini, zararli mahsulot va chiqindilarni zararsizlantirish, utilizatsiya qilish usullarini ishlab chiqib, ularni kelishib olish uchun O'zbekiston respublikasi bosh davlat sanitariya vrachiga taqdim etishi kerakligi;

Yuridik va jismoniy shaxslar obektlarni rejalashtirish, loyihalashtirish va qurish, korxonalarini texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash hamda ishga tushirish paytida sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga rioya etishili;

yuridik va jismoniy shaxslar hududlarning, inshootlarning, davolash-profilaktika, ta'lim, madaniyat, sport muassasalari hamda boshqa muassasalar binolarining saqlanishini, shuningdek uskunalaridan, transport vositalaridan foydalanilishini sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga muvofiq taminlanishi;

yuridik va jismoniy shaxslar kimyoviy moddalarni, biologik vositalarni va materiallarni tashish, saqlash, qo'llash, zararsizlantirish, utilizatsiya qilish hamda komib tashlash paytida aholining sanitariya-gigiyena osoyishtaligini taminlash maqsadida sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga rioya etishlari;

yangi kimyoviy moddalarni, biologik vositalar va materiallarni, polimer va plastik massalarni, atir-upa qamda pardoz maqsulotlarini O'zbekiston Respublikasiga olib kirishga va ishlab chiqarishga faqat toksikologiya-gigiyena jihatidan baholangandan keyingina O'zbekiston Respublikasi bosh davlat sanitariya vrachining ruxsatnomasi bilan yol qoyilishi;

yuridik va jismoniy shaxslar radioaktiv moddalarni hamda boshqa ionlashtiruvchi nurlanish manbalarini qazib olish, ishlab chiqarish, hosil qilish, qayta ishlash, ulardan foydalanish, ularni saqlash, ularga xizmat ko'rsatish, ularni tashish, zararsizlantirish, utilizatsiya qilish va komib tashlash paytida sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga rioya etishlari;

davlat tashkilotlari va boshqa mulkdorlar tomonidan berilayotgan turar joylar sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga muvofiq bo'lishi;

sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga javob bermaydigan turar joylarda fuqarolarning yashashiga yo'l qo'yilmasligi;

yashovchilar hovli, uy atrofi hududlarini saqlash va turar joylardan foydalanishning mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan tasdiqlangan qoidalarini bajarilishi;

oziq-ovqat xom ashyosini, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish, tashish, saqlash va realizatsiya qilish bo'yicha faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxslar qamda yakka tartibdagi tadbirkorlar sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga rioya etishi shartliligi;

yangi oziq-ovqat qoshimchalarini, maxsus qo'shiladigan biologik faol moddalarni o'zbekiston respublikasiga olib kirishga va ishlab chiqarishga faqat toksikologiya-gigiyena jihatidan baholangandan keyingina O'zbekiston Respublikasi bosh davlat sanitariya vrachining ruxsatnomasi bilan yo'l qo'yilishi;

yuridik va jismoniy shaxslar xoriydan olib kirilayotgan texnologiyalarni, materiallarni, xom ashyoni va mahsulotni yetkazib berish, realizatsiya qilish hamda ulardan foydalanish paytida sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga rioya etilishi;

xo'jalik va ichimlik suvi bilan taminlash sohasida faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxslar yetkazib berilayotgan suvning sifati sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga, shuningdek davlat standartlariga muvofiqligini taminlanishi;

markazlashtirilgan tartibda xo'jalik va ichimlik suvi yetkazib beriladigan suv quvurlari hamda ularning manbalari uchun maxsus tartibli sanitariya muhofazasi zonalari belgilanib, ular mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan tasdiqlanishi;

yuridik va jismoniy shaxslar xo'jalik va maishiy maqsadlar hamda markazlashtirilmagan tartibda suv bilan taminlash uchun foydalaniladigan suv qavzalaridagi suvning sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlariga muvofiq bo'lishini taminlanishi;

ish beruvchilar ishlab chiqarish binolariga va sanitariya-maishiy binolarga, ishlab chiqarish jarayonlariga, texnologik uskunalarga, ish joylarining tashkil etilishiga, xodimlarning mehnat qilish, dam olish tartibiga hamda xodimlarga maishiy xizmat ko'rsatilishiga doir sanitariya qoidalariga rioya etishi shartliligi;

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mehnatni muhofaza qilishga oid me'yoriy hujjatlar to'plami. T. SHarq, 2013.
2. O'zbekiston Respublikasining Mehnat qonunlar Kodeksi. - T.:2014. 268 b.
3. A'zamov A., T.Tursunova. mehnatni muhofaza qilish. O'quv qo'llanma, T: 2Sano-standart bosmaxonasi, 2013. 232 b.
4. A'zamov A., Tursunov T., Pulatov X.I. Mehnatni muhofaza qilish fanidan amaliy mashg'ulotlar uchun uslubiy qo'llanma. T., ToshKTI, 2011.
5. M.X.Tojiev, I.Nigmatov. Hayot faoliyati xavfsizligi. O'quv qo'llanma. T: «Tafakkur bo'stoni» MCHJ bosmaxonasi, 2012. 272 b.
6. Arustamov E.A. Bezopasnosf jiznedeyatefnosti. Uchebnik dlya bakalavriatov. M-Izdatels4va -Torgovaya korporatsiya. 2015 g.
7. Semexin Yu.T. Bezopasnosf jiznedeyatefnosti. M: Direkt Media, 2015 g. 412 s.